

РЕЦЕНЗИЈА: Светолик Станковић

**НЕВРЕМЕ: ПРИЧЕ ИЗ ЗАВИЧАЈА:
НАД СЕЋАЊИМА И РЕЗИГНАЦИЈОМ ДАНИЛА КОЦИЋА**

*Старост није радост.
(Бедни људи - Достојевски)*

Данило Коцић кренуо је кроз своја сећања, то царство сиромашних и усамљених људи. Мисао Монтења била му је све време на памети док су измаглице далеких слика и звуци давно изговорених речи наваљивале у таласима, попут летњих олуја.

Са сетом и благим осмехом на лицу, каткад засенченим „горким талогом искуства” (Д. Киш), кренуо је од младости и свог Дадинца, над којим је први пут угледао небеску куполу осуту звезданим бисерјем, сликом која се носи до последњег даха и трена кратког људског искре ња. Родно село, небо над њим и младост! Има ли ичег лепшег у сећањима кад старост заседне за врат, чула се смире, а илузије побегну незнано куда.

У самоћи, загладан дубоко у себе, кроз своје приче непрестано провлачи речи: детињство, младост, завичај, туга, смрт и одлазак. Приче су му засенчене сивилом које непрестано прекрива и оне ретке тренутке радости сунчаних дана детињства и младости.

У причи *Невреме*, записује: „Понекад ми се чини да сам пристигао у невреме. Желим да измислим или одсањам нови живот. Најречитије говорило је моје ћутање. Време је у знаку апатије и враћа се у рђаву прошлост.”

Треба одмах, на почетку, нагласити, Данило Коцић је модеран приповедач на традиционални начин. Модерним језиком исказује

вечне истине, на трагу мудраца наше књижевности: Андрића, Црњанског, Кочића и Меше Селимовћа.

Смирено, без патетике, казује: „Једино што ми је блиско души то су две истине: рађање и умирање, важно је шта човек нуди другима између та два наметнута догађаја. Све више осећам да заједно са давнашњим пријатељима живим само у сновима од слика које смо заборавили да постоје.”

Занимљиво је да су рођење и умирање, за Данила Коцића, који озбиљно промишља свет око себе, и човека у том свету, само два наметнута догађаја.

Оригинално и истинито!

Аутор збирке „*(Не)време - прича из завија*“, о њима је овде реч, беседи: „Са годинама старења чини ми се да је време изгубило свој часовник, па се све више надам да ћу поново срести своју прошлост.“

Сенекину мисао: „Чим смо рођени уписани смо у књигу мртвих“, потпуно помирен са судбином, хладно и рационално промишља: „Корачам према будућности, а мој прави живот једино су успомене.”

У причи „*Човек без имена*“ Данило Коцић постиже ниво писања у равни руских класика, Чехова и Достојевског. Усамљен човек без имена и иметка издвојен из гомиле Божја је агонија, али и милост. Та милост послата од Бога, једини је и највреднији пријатељ човеков, пас.

Рекло би се да тема није нова, али је свевремена, а аутор је испричао причу о пријатељству каква се чита код светских класика, па читалац стекне утисак да чита неког прослављеног писца, о којем се учи на катедри код прослављеног професора Рашка Димитријевића.

Занимљиво је да Данило Коцић прича језиком старовремских мудраца, као његов старији претходник Данило Николић.

Прича о човеку и псу врх је приповедања и нашла би себи места у свакој светској антологији.

Врстан приповедач, проницљив, благо ироничан сатиричар, на само њему својствен начин, уме да у најкраћем објасни читаоцу испразну реторику „зналаца“ без покрића и умственика лошега умовања. Записаће: „Реченице им нису увек довољно смеле, али су нам биле нове са јаком патетиком која приличи младалачким годинама. Долазили су из престоног нам града и себе сматрали врховним аутори тетима. Све више, после њихових тирада, имали смо осећај мање вредности. Занесени пићем и величином своје уобразиље, чекали да одјутри у нашој провинцији. Заправо, биле су то избледеле сличице

сопствене важности. Укратко, тамо у Белом граду показивала се њихова огољена испразност.”

Завирује и у најцрње друштвене поре, попут Достојевског, сликајући поразне слике злоупотребе деце за просјачење. Како приличи значајном писцу, не улепшава животне призоре са улице, упечатљиво уметнички и без компромиса задире у трулежно ткиво стварности. Поступак вредан поштовања.

У већини прича, аутор се бави феноменом времена и тишине. Теме велике и незахвалне, па их се хватају само озбиљни и зрели писци са искуством, какав је Данило Коцић.

Дефинисати време, зауздати га док стреловито пролазимо овим светом и одлазимо у бескрај вечности, све то праћено одјецима тишине, јер, на крају увек долази тишина од које човеку нема спаса, ни бежања.

Судњи час чине две компоненте: време и тишина. Време је нечији дар који треба да чувамо. Тишина је међупростор између оног јуче и долазећег трајања, записује Данило Коцић, и наставља: „Време меримо само по своме сећању, а његову збиљу разумемо као највећу авантуру.“

Аутор ових прича, по свему судећи, човек је великог, и не мање горког, искуства са људима. Било је, свакако, и оних са којима је проживео лепе тренутке дружења и бескрајних разговора за кафанским столом. Песник, прозаиста, публициста и ноћобдија, Данило Коцић живео је пуним плућима. После свих искустава записује: „Бирајући људе с којима ћемо се дружити, несвесно бирамо и своју судбину, одсликавамо свој карактер и исписујемо своју, али и туђе биографије.”

Као човек који дубоко промишља свет око себе, Данило Коцић, често и много размишља о животу и његовим тајнама и чуду које му је дато на дар, а не можемо да га враћамо, како беседи Сенека, па ће поставити озбиљно питање: „Да ли је наш живот део милосрђа спојен са оним што се назива простором добра и зла, таме и светлости.”

Мора се признати, доста оригинално! Али, аутор се не зауставља питањима која озбиљно провоцирају. Да ли је живот један велики апсурд? Шта би се догодило са нама да немамо прошлост ни будућност, да имамо само садашњост? На први поглед застрашујућа питања, а опет тако једноставно умна и изазовна за сваког мислећег човека.

Страхови и стрепње прате човека од најранијих дана до смрти, тако су саздани човек и његов живот. Разлога за страхове и стрепње,

нажалост, има превише, у свим временима. Наваљују са свих страна и чине живот горким и тежим. Нови страхови нису нови, а страхови из детињства поново изроне у чудо. Из уснулог детињства призивамо родитеље да нам помогну (није ли чест узвик, кад нам је тешко „мајко моја...!“) најбоља потврда ове мисли). Али, сем пожутелих фотографија и неправилног дисања, нема ничег више.

Веома је често питање, које постављају себи многи који пишу: ЧЕМУ ПИСАЊЕ? Постоји много одговора и сваки писац наводи своје разлоге.

Данило Коцић каже: „Пишем да бих живео”, па наставља, „писањем бежим од стварности и од властитог карактера. Писати у самоћи, а само се тако може писати, значи наћи спасење за своју уморну душу. Одгонетнути тајну одговора над загонетком нашег постојања задатак је на којем морамо радити непрестано и упорно. Треба писати против досаде и тако демистификујући овај занат. Писањем треба победити сивило дана.”

Признајем, задивљујући одговори Данила Коцића, на нивоу и у стилу Данила Киша.

Борхес каже да је упознајући свет, градове, реке, језера, планине, људе... исцртавао и упознавао свој лик.

На крају живота враћамо се тамо одакле смо кренули и ту, заправо, налазимо све за чим смо жудели и путовали далеким просторима, нама непознатим, мислећи да се у њима скривају наше илузије и снарења.

На ову тему, Данило Коцић записује: „Насупрот блештавилу света наметале ми се слике чамотиње, сиромаштва, беде и самоуништења мога родног краја. Па ипак, у тој планинској недођији тражим наду и налазим спасење.“

Говорећи о људима, примећује врло луцидно: „Кад људи победе себе, довољно су награђени.“ После овога, аутор поручује: „Тешко оном коме недостаје смисао за прошлост.“

Сваки чин стварања је буђење одговорности за оно што човек јесте, али и за оно што није, а желео би да буде, поручује Данило Коцић.

За њега је, како каже, живот шаховска партија са вечношћу, коју свако од нас почиње да губи после првог погрешног потеза. Човек, који није у стању да се ваљано присети свог живота, каже да га није ни проживео. За себе ће рећи да су му успомене постале једини сведоци времена.

Већ смо приметили да су речи ћутање и смрт најчешће у приповедању Данила Коцића. Има се утисак да је опчињен овим двама речима: „Најречитије је говорило моје ћутање. Од свих истина за којима човек трага васцелога живота, само су две непорециве: човек се рађа и умире.“ И ту се затвара лук звани људски живот, којим је Данило Коцић опхрван од прве до последње реченице у својим причама, јасно стављајући читаоцу до знања, да ма шта чинио, тај ће се лук једном зарити дубоко у земљу.

Андрић је записао: „Даљино, мајко свих жеља.“ Није ли многи од нас, прочитавши ову мисао, сетио својих младалачких снова о даљинама, које су нас заводиле.

За Коцића даљине су синоним за време, ту бесконачну даљину, од које нам је дато само неколико тренутака. Не случајно, записује: „Више пишем кад не пишем, јер размишљам. Две се теме укрштају, вечност и вечита пролазност времена, али и људске душе. Људи крену у велики свет за успехом, али са јаком носталгијом за завичајем.“ Ето одговора на све наше жеље за даљинама, закључује Данило Коцић.

Готово да нема значајнијег писца, домаћег и светског, који није писао о детињству, па је то случај и са аутором ове збирке прича, с том разликом што су код њега све присутне речи: детињство, прошлост, сећања, тишина и смрт.

Разлоге за овакав речник ваља тражити у годинама које се нанижу у озбиљну и отежалу ниску око врата човека.

Стилом причања, дубоким понирањем у себе и своја сећања, Данило Коцић пише о детињству, пре свега, на то чаробно доба живота, ма колико било грубо и тешко. Чаробност детињства потиче из наших чистих душа. Дакле, детињство, то је чистота душе. Мој прави живот, писао је Коцић, су сећања. Разлика између истине и сна, живота и смрти само је привид!

Путујући за својим мислима, Данило Коцић долази до закључака: „Људи, каткад носе у себи живот као звучну празнину, или као неизрециву слику бола, уморе се од својих речи као море од својих таласа. Речи испредају страшне поруке, а ћутање долази као утеха и лек од дубоке патње. Писци понуде речи, и то је довољно да се покуша немогуће.“

Као да нам аутор ових прича хоће да каже о неминовности краја, те *сингуларне тачке у којој све постаје ништа и ништа постаје све.*

Само је крошња липе у дворишту наше куће била зелена кроз наша трајања, додаје аутор сетно.

Ћутање старца који је изгубио сина у рату најтеже је ћутање у којем се несрећни отац дружи са сећањима и сав се преноси у прошлост, јер садашњости се грозни, а будућности нема. Још један осврт писца на ћутање и суровост човекове судбине.

Ћутање, у овом случају превелика је туга, о којој велики мајстор кратких прича Антон Павлович Чехов одавно, а Данило Коцић наставља у одличном књижевном стилу озбиљног и зрелог писца.

Притиснут свакодневљем, човек не примећује да му баналности прогутају живот. Појединци проживе у беди и скитању, а тек на последњем испраћају чини се да су били велеградска господа. Насупрот њима, моћницима смо славили рођендане у колективном трансу. Тек ће нам њихова смрт показати бесмислице наших чињења и заблуда.

Овако Данило Коцић у једној причи прави резиме о свету и људима, показујући да је живот, у већини случајева, сачињен од мноштва заблуда појединаца.

Полазећи на студије у Лондон, у далеки свет дуге научне традиције, један од најбољих неуропсихијатара и филозоф Јован Стриковић, понео је у свом пртљагу камен из родног села. Није то био никакав талисман, био је то део судбине умног човека чврсто везаног за родно тло и камен на којем је поникао.

Данило Коцић о својој везаности за родитељски дом и село у којем је поникао, пише: „На завичајном камену у тишини и самоћи навиру сећања на младост и несташлуке, али се и своде рачуни са собом и животом, без штимовања резултата. Горко и истинито, без подвала.”

У младости, оној раној и најлепшој, човек се труди да учењем побегне из беде и сиротиње, настојећи да разумно искористи време које му је дато. Са годинама, у несталности јесењих ноћи, како каже аутор прича, схватиће да изгубљено време постаје време најлепших тренутака.

Живот и јутра имају једну заједничку особину, лепо су, чаробно лепо, док се рађају, али су и варљиви. Између те чаробности и подмукле варљивости опстаје човек, као између чекића и наковња.

Већ је речено, али ваља поновити, причање Данила Коцића своје је сећањима на детињство и одрастање, пуно тихе резигнације, али и

лирске топлине, засенчено мирисима поља, сунчаним јутрима маја, и ћутањем као најбољим савезником.

Кроз целокупно приповедање провлачи се заједничка нит која јарком бојом истиче у први план пишчеву љубав и пупчану везу за родитељски дом. Ово је једна од бољих одлика причања Данила Коцића.

У немилосрдној интроспекцији, аутор ових прича излази из свог рама и записује: „Несрећа никоме није добра, али је игром историје постала део опште историје нашег народа.”

Наставља даље, на ширем фону овога времена и цивилизације: „Реч је постала магични симбол који је време истрошило и искварило.”

Утоњу у самоћу и тишину, дружећи се са далеким успоменама, записаће: „Успомене треба одбити од себе онога трена кад почну да разарају душу.”

Приметно је да су трагика и горчина битне одлике приповедања Данила Коцића. Неостваре на љубав и ћутање о њој завршиће се у сеоској крчми уз последње пиће и евергрин музику давних седмдесетих. Ех, зар је једном било?

Данила Коцића, најпре као човека, потом и као писца, мучи питање како најмудрије проживети живот? Он не даје одговор, а ко би га уопште могао дати, кад то нису могли умови од Сократа и Платона, до Расела и Сартра. Али оно у шта верује, то је да без немира срца нема доброг дела, па прави уметници у властитом немиру стварају непоновљиве, луцидне стихове и приче које се памте.

У овом, по свему судећи безидејном времену, Данило Коцић тврди да се идеје рађају нежне, да би временом постајале све грубље. Није на писцу да заступа ичије идеје, његово је да пише истину, да сведочи верно о времену и људима. Писац из провинције, онај са лошом адресом, како је говорио Милош Црњански, мора бити вишеструко бољи од оног из престонице, да би уопште био примећен, а о наградама и признањима не сме ни да сања. Остаје му да ствара и ћути, препуштајући суд о своме делу неподмитљивом судији, времену.

После свега, једна изузетно луцидна премисао Данила Коцића достојна великих умова светске литературе: „У читавој људској историји ниједно поглавље није поучније за срце и душу од списа човекових заблуда.”

После дугих година безверја, тетураво и несигурно, више помодарски, долази време веровања. Има у томе доста претеривања и погрешног приступа вери и веровању, па Данило Коцић опомиње:

„Веру не треба искушавати слепим надањима. И вера и нада морају имати здравог резона. Без тога не вреде много.”

Sapienti sat!

Сваки човек има права на своју истину, а највише разоткрива себе дугим ћутањима. Они који много говоре, мало казују, још мање значе.

Велико је питање шта одређује понашање човека: судбина, коб, наследни грех или ћуд. Много је назнака да су ови појмови изгубили значење, а човек стоји замишљен пред својом сенком. То је све што му остаје од свих могућности. Онога трена кад му глава постаје затвор, човек је доживео највећи пораз. Учинити себе независним најтежи је задатак, поручује аутор збирке *(Не)време - приче из завичаја*.

У причама Данила Коцића главни јунак је поражени човек, губитник, губитник на сваки начин и у свему. Успешни га не интересују, јер зна ону народну мудрост по којој успех има много родитеља, а неуспех само једног, а поражен је онај човек који нема идеала. Јер, човек умире кад почне да сумња у своје идеале, опомиње Данило Коцић.

Бавећи се успоменама као темом свога приповедања, Данило Коцић упозорава: „Обазриво са успоменама, људи их или улепшавају или опису ју друкчије.“

Приметно је да је у причама Данила Коцића веома присутна реч смрт: „Да ли човек проживи у суженом простору свемира и величанственом простору унутрашњих збивања.”

Невероватна, ингениозна мисао пред којом дуго ћутим и не усуђујем се да тражим одговор.

Следи још један бисер: „Није лако разликовати лепоту мудрости, ни мудрост лепоте,“ писцу је само празан папир слободна територија, али истовремено и застрашујући и непоткупљиви. Нема већег и опаснијег изазова од белине празног папира, додаје.

Залазећи дубље у вртове приповедања Данила Коцића све више намеће ми се мисао, да је он алхемичар речи. „И кад помислимо да смо рекли све, нисмо рекли довољно. Тешко је наћи лека и скровишта за опустошени живот.“

Данило Коцић је на себи итекако осетио сву тежину пустошења живота, само зато што је био, и остао, човек са ставом, личним и професионалним, не желећи да прави труле компромисе са онима који су тврдоглаво бранили трулеж и распад система од којег су лично профитирали. Поучен животни искуством, забележиће: „Највећу љубав треба тражити у пределима свога духа. Тешко је правити

„белешке за једну самоћу“ и постати незнанац самом себи. Треба се враћати малим стварима, тамо где је сваки почетак и крај, тамо где су први извори наших песама и суза.

Одмиче приповедање Данила Коцића одмерено, тихо, сетно, да би одједном прешло у крешендо: „Старост и самоћа, потрошени су сви миришљави сапуни, а време које је будило наду истовремено је отишло! О пијана сенко живота, зашто ме сада мучиш када ми је преостало тако мало наде?“

Нагло, силовито, смирена проза казивања прелази у поезију бунта против живота и његових превара. На трагу старомудраца, Данило Коцић примећује: „Коме није довољно мало, ништа му није довољно.“ Ову мудрост не знају, или заборављају они који су кројили наше судбине. Временом су постајали само сенке, силно се разочаравши, јер се нису надали таквој судбини. Своје негдање заблуде још увек нису схватили, А заблуде су им биле трагичне по нас, па ће Данило Коцић, с правом питати: „Да ли ће се наћи неко довољно уман да без патетике, са миром и разумом, напише историју нашега плакања?!“ Потом следи круцијално питање: „*Да ли ће људски род поново пронаћи разум и створити лепоту из ништавила?!*“

Ово мудро и застрашујуће питање најдубље задире у суштину данашњег света и времена.

?!

Одговор је само овај.

Широм планете све више је људи без радне адресе, а без радне адресе поражен је човек. Али, време у којем је толико поражених људи и само је поражено. Чињеница коју креатори судбине овога света не схватају, проглашавајући крај историје.

Много је заблуда, лажи и превара, истина је згажена у блату неморала, много се о томе говори, нико не нуди решења и излаз. На писцу је да помно бележи, јер записано остаје.

Пдохватио се Данило Коцић и једног посве тешког задатка, писања кратких прича. Можда се оваква намера писања, да се огледа и у овом жанру, може објаснити његовом реченицом: „Тешко је наћи себе у времену које није твоје, јер је твоје давно минуло, па су ти остале само приче у одломцима.“

Приљежнији читалац ће заиста стећи утисак да су кратке приче Данила Коцића само одломци његових дужих прича, које он, из неких разлога, није испричао до краја. Можда их није допричао јер како каже:

„Велика је туга кад нестану правила доброг укуса, а време заћути и остану само неизговорена сећања. Јер у ћутању скрајнуте су најважније приче које казују суштину ствари. Зато су људи који ћуте већи мудраци од причалица.“

Данило Коцић једнако уме да прича и да ћути, у томе и јесу лепота и значај његовог приповедања. Збирком *(Не)време – приче из завичаја* - то недвосмислено потврђује.

13. јануар 2024.

Светолик Станковић